

TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU'NUN ÖZERKLİĞİ

Sebahattin DEVECİOĞLU *

Bilal ÇOBAN *

ÖZET

Türkiye Futbol Federasyonu (T.F.F.)'nin özerkliğinin çözümlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada; Türkiye'deki futbolun gelişim aşamaları; özellikle de T.F.F.'nin özerkleşme sürecine girdiği 1988 yılından günümüze kadar olan dönem çağdaş yönetim uygulamaları çerçevesinde, özerklik açısından değerlendirilerek çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

T.F.F.'nin özerkliği ile ilgili birincil ve ikincil kaynaklar "dökümantasyon metodu" kullanılarak incelenmiş, bazı temel problem tarihi araştırmalarda kullanılan "retrospektif yöntem" ile değerlendirilmiştir.

Türk Spor yönetiminde demokratikleşme çabalarında önemli mesafeler kat eden T.F.F.'nin mevcut özerk yönetim yapısının korunarak, çağdaş yönetim anlayışı çerçevesinde serbest piyasa mekanizmalarına uyum sağlayabilecek idari-mali bir yapıya kavuşturulması gerekliliği vardır. Böyle bir yönetim özelliğine kavuşturulacak futbolun kurumsal yapısı Türkiye'deki diğer spor teşkilatlarına model oluşturacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Federasyon, Spor, Futbol, Özerklik,

AUTONOMY OF TURKEY FOOTBALL FEDERATION

ABSTRACT

The aim of solution of autonomy of Turkey Football Federation (T.F.F.) in this study; development stages of football in Turkey; particularly, it was appraised and developed solution proffers from 1988 when T.F.F. entered autarcy process to now in modern administration applications

Primary and extraneous sources, which are concerned with autarcy of T.F.F. were examined with using "documentation method", some elementary problems were estimated with "retrospektif method" which is used in historical exploration.

Existing autarcy structure of T.F.F. , which has been cover important distance, was protected in democratic effort of Turkish Sport administration. There are necessary for administrative-financial structure, which could be associble to free market mechanisms, into modern administration. It could be said that institutional structure of football, which is attained administration autonomy, forms a model in other sport organization of Turkey.

Keywords: Federation, Sport, Football, Autonomy

* Fırat Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ELAZIĞ

GİRİŞ

Bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, toplumsal ihtiyaçların yanında bu ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmuş bulunan kamu yönetiminin merkezi ve yerel düzeydeki örgütlenmeleri ile işlevlerinde de değişimi zorunlu kılmaktadır⁽⁴⁾ Bilgi toplumunda; temsili demokrasi yerine katılımcı demokrasiye geçilirken, değişim konusu sadece vatandaş katılımı ile oluşan gönüllü kuruluşlar düzeyinde değil, çok farklı düzeylerde gerçekleşeceği dikkate alındığından, sanayi toplumundaki bazı örgütlenmelerin, içerik ve fonksiyonlarının değişeceği düşünülmektedir.⁽¹⁰⁾

Türkiye'de kamu hizmetlerinin genellikle yerine getirilmesinde kaynak israfı, verimsizlik, dengesiz ve kalitesiz hizmet, bürokratik egemenlik gibi şekillerde kendini gösteren idari tıkanıklıklar dikkat çekmektedir. Dolayısıyla hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz ortamında, katılımın ve hizmetlerin ülke düzeyine optimal biçimde sunulmasını sağlayacak yeni bir yapılanmaya ihtiyaç olduğu sık sık vurgulanmaktadır.⁽⁵⁾

Kamu hizmetlerinin amacına uygun olarak yürütülebilmesi, bunları yöneten kurum ve kuruluşlara özerklik kazandırılması, bağımsız bir bütçe ve tüzel kişilik tanınmasıyla imkan bulmuştur. Bu çerçevede genel yönetimin, kamu hizmet politikaları ve merkezi planlama aracılığıyla, onun denetimi ve gözetimi altında olmak şartıyla, ilgili hizmetlerin yerinden yönetim kuruluşlarına bırakılması ve yeterli bir özerklikle donatılması çağdaş gereksinmelere uygun bir çözümdür.⁽²⁴⁾ Aynı zamanda sözü edilen bu hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanması için girişilecek tüm reformlar ve düzenlemeler de özerklikle yakından ilişkilidir.⁽³⁾

Türkiye'de, kamu ve özel spor örgütlenmelerindeki sorunlar öteden beri bilenen ve tartışılan konuların başında gelmekte, bu problemler beraberinde, Türk sporunun dokusuna uygun bir yönetim modeli arayışını gündeme getirmektedir.⁽¹⁶⁾ Bu önem, genelde spor alanındaki yapısal değişim projesinden, özelden ise proje dahilindeki federasyonların özerkleştirilmesinden bahsedilmesini sağlamaktadır.⁽¹⁷⁾

Türkiye'de özerk olarak tanımlanan kuruluşlardan birisi "Türkiye Futbol Federasyonu" (T.F.F.) dur. Türk spor yönetiminde özerkliğin uygulandığı kuruluş olan T.F.F.'deki özerklik uygulamalarının boyutları günümüzde tartışma konusu haline gelmiştir.

Türkiye Futbol Federasyonunun kurumsal özerkliğini belirlemek amacı ile yapılan bu araştırmada; Türkiye'de futbolun özerk yapılanma sürecine girdiği 1988 yılından günümüze kadar olan süreç, kurumsal özerklik açısından değerlendirilmiş, T.F.F.'nin yönetim yapısı, kamu yönetimindeki yeri, özerkleşme süreci ve mevcut yönetim yapısında görülen idari problemlerin tespiti amaçlanmış ve bu problemlere çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

I- ÖZERKLİK

"Özerklik, ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme yetkisi olan, kendine özgü yasalarla yönetilen, bir topluluğun bir kuruluşun kendine özgü yasalarla kendi kendini yönetme hakkı ile, bir kişinin kendi kendine serbestçe karar verebilme hakkı"⁽¹⁸⁾ olarak belirtilmektedir.

Merkezden yönetimin ve bürokratik çalışmanın sakıncalarını gidermek veya azaltmak için düşünülen idari bir araç olan özerklik, hem demokratik katılımın gelişmesiyle ilgili bir özellik hem de hizmetlerin aksatılmasına ve yürütmenin geciktirilmesine yol açan yetkilerin tek elde toplandığı kararların üst düzey merkezi organlar tarafından alındığı kurumlar yerine; yürütmede sürat, etkinlik ve verimlilik sağlayan, uygulayıcıların yönetimde söz sahibi oldukları, daha serbest ve esnek hareket edebilen kurumları esas alan temel özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.⁽²²⁾

Çağımızda özerklik sadece bireylere değil, teşkilatlara ve kurumlara da uygulanmaktadır. Kurumsal özerklik, bir kurum veya kuruluşun kendi iradesiyle hukuken geçerli karar alabilme ve uygulayabilme hak ve yetkisi olarak bireysel olmaktan çok, örgütlere ve kurumlara özgü bir yapı ve yönetim işlevini çağrıştırmakta,⁽²³⁾ kurumsal bir yapı ve yönetim tekniğini biçimleyen yasalar çerçevesinde işlev görmektedir.⁽²⁶⁾

Günümüzde, temel ilkeleri aynı olmakla beraber, her toplum, hatta her müteşebbis, özerklik kavramını örf, gelenek, milli amaç, siyasi tercih ve sosyal ihtiyaçları açısından kendi kamu yönetimi doğrultusunda geliştirmiştir. Bu bağlamda, her ülkeye ve idareye uyabilecek tek tip bir özerklik formülü bulmak yerine, temel ilkelere anlaşmaya varmak önem arz etmektedir.⁽⁷⁾

II- SPOR YÖNETİMİNDE ÖZERKLİK

Felsefi açıdan ele alındığında, sporun ruhunda da liberal düşüncede olduğu gibi kişilerin gelişmesi, rekabet etmesi, yarış kazanması vardır. Bu paralellikten hareketle, sporun liberal düşünceye uygun olarak tamamen özel hukuk alanında ve kuralları önceden belirlenmiş bir düzen içerisinde yapılandırılmasının gerektiği söylenebilir. Aslında sporun geliştiği toplumlar da genellikle kişi teşebbüsünü sınırlandırmayan ülkelerdir.⁽⁹⁾

Devletten bağımsızlık, spor kulüpleri ve federasyonları için faaliyetlerini açık yollarla sağlayabileceklerini kabul etmesi anlamını taşır. Bu durum, ancak devlet ile bu tür gönüllü kuruluşlar arasındaki görev dağılımı ve yardım prensiplerini ortaya koymakla mümkündür. Kuşkusuz devletten bağımsızlık (özerklik) ve yardım prensibi, devletin bu organizasyonun üyelerine karşı ilişkilerini nasıl şekillendireceği konusunda kayıtsız kalması anlamına gelmemektedir. Özellikle etkisinin devlet açısından politik anlam taşıdığı milli takımların uluslararası temsilcileri yada sağlık ve eğitim gibi sektörlerde bu durum daha da geçerlidir.⁽¹⁵⁾

Zaten tamamen özerk sayılan "gönüllü spor birlikleri" modelinin uygulandığı ve bu güne kadar korunduğu ülkelerde bile, spor, dolaylı yada doğrudan toplumun genel örgütlenme aracı olarak hem siyasetin hem de toplumun siyasal örgütü olan devletin etki alanında bulunmaktadır. "Devlete karşı bağımsızlık" ilkesinin dünya genelinde kullanışsızlığı, bu kültürün geliştiği Anglo-Amerikan sisteminde bile saflığını büyük ölçüde yitirmiştir. Hatta bazı ülkelerin siyasal yapı ve tarihsel gelişimleri, spor yönetimlerine en sınırlı bir özerkliği bile vermeye elverişsizdir. Ülkemizde de ulusal ve uluslararası spor örgütleri incelendiğinde, sistem özerk etkileşimlerle değil, merkezden güdümlü işlemektedir. Spor yönetimi ister istemez genel yönetimin bir alt-sistemi olmaktan

kurtulamamaktadır.⁽¹²⁾ Ne var ki; Almanya'da merkezi spor teşkilatına şekil yönünden bağlı, ancak hizmet ve faaliyetleri bakımından tamamen bağımsız, 11 eyaletin ayrı ayrı spor yönetimleri vardır. Diğer Avrupa ülkeleri ile, ABD ve gelişmiş ülkelerde spor yönetimi merkez teşkilatına şekil yönünden bağlı, ancak hizmet ve faaliyetleri bakımından tamamen bağımsız bir yönetim şekli benimsenmektedir.⁽⁹⁾

Bu ülkeler, demokratik bir spor yönetimi anlayışına işlerlik kazandırabilmek gayesiyle, teşkilât içinde kendi insanların karar katılmalarını ve alınan kararları uygulayabilmelerini temin için tüm kolaylıkları göstermektedirler.⁽⁶⁾

III-TÜRK FUTBOLUNDA ÖZERK YÖNETİM UYGULAMALARI

A-ÖZERKLİK ÖNCESİ GELİŞMELER

T.F.F.'nin tarihsel gelişimi içerisinde, hukuki ve idari yapılanması incelenecek olursa, federasyonun oluşumunda dünyanın her yerinde olduğu gibi sporun çekirdek teşkilatı olan spor kulüplerinin önemli bir rol oynadığı görülmektedir.⁽¹⁰⁾

Türk futbolunun teşkilatlanma çalışmalarında, 1903 ile 1922 yılları arasında birbirlerine benzer özellikler taşıyan, fakat farklı isimlerde bir çok futbol birliği kurulmuş ve bunların tamamı futbol kulüplerine dayalı federatif bir yapı sergilerken, kulüpler ise devlet ve hükümetlere karşı özerkliği bulunan dernekler statüsündeydiler.⁽⁸⁾ Bu tarihler arasında İstanbul'da kurulan teşkilatlar tek sporlu olup, futbola iliskindirler. Daha sonra Türkiye de spor teşkilatlanmaları futbol dışındaki branşları da içine alan 1922-1936 yılları arasında görev yapan federatif (özerk) Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (T.İ.C.İ.), 1936-38 yıllarında görev yapan yarı federatif Türk Spor Kurumu (T.S.K.) ve 1938- 1988 yıllarında uzunca bir dönem görev yapan ve merkezi bir yapılanma teşkil eden Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (B.T.G.M.) ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (G.S.G.M.) gibi merkezi bir yönetim anlayışı içerisinde spor federasyonlarına yön verilmiştir. Türkiye Futbol Federasyonu 1988 yılında futboldaki gelişmeler nedeniyle federasyonun hareket kabiliyetini artırmak amacıyla 3530 ve 3289 sayılı Türk spor teşkilatlarını ilgilendiren kanunlar döneminde futbol dahil bütün federasyonlar bu teşkilat bünyesinde ana hizmet birimi olarak yer almaktaydı. Bu bilgiler ışığında T.F.F.'nin özerkleşme sürecini 3530 sayılı yasa ve 3289 sayılı yasa dönemleri ile, Özerk T.F.F. dönemi olarak sınıflandırmak mümkündür.

B-ÖZERK T.F.F. DÖNEMİ

1) 3461 Sayılı Yasa Dönemi (1988-1989)

Bu dönemlerde Futboldaki başarısızlıklar, teşkilatlanmadaki aksaklıklara bağlanmış ve bunun sonucu olarak da, futbol federasyonunun özerk olarak yönetilmesi düşüncesi, spor kamuoyunun gündemine gelmiştir. 18.01.1985 tarihinde, Başbakanın başkanlığında, "Spor Danışma Toplantısı" adı altında bir toplantı düzenlenerek; "Profesyonel futbolun, İngiltere örneğinde olduğu gibi, Lig komitesi tarzında bir kurul tarafından yönetilmesini ve federasyonun ekonomik ve idari özerkliğe kavuşturulması ile, futbolun amatör ve profesyonel olarak ikiye ayırlamayacağı"

şeklinde belirginleşen görüşler değerlendirildikten sonra, spor federasyonlarının kuruluş, görev, yetki ve sorumluluk yönetmeliğinin 7. maddesi değiştirilerek, sadece futbol federasyonu için geçerli olmak koşulu ile, "Profesyonel Futbol Genel Kurulu" oluşturulmuştur.⁽²⁵⁾

Ancak, profesyonel futbolun idaresinin bu teşkilatlanma yapısında sürdürülemeyeceği gerekçesi ile, 28.05.1985 tarihinde profesyonel futbolun mali ve idari açıdan özerk hale gelmesi ve amatör futbolun da çağdaş seviyeye yükseltilmesi amacıyla, hazırlanan "T.F.F. kuruluş Kanunu" tasarı T.B.M.M.'ne teklif edilmiş ve böylece profesyonel futbola yasal dayanak hazırlanması ve futbol işlerinin yönetimine yeni bir şekil verecek bir yapılanma içerisinde T.F.F. kurulması planlanmış, ancak kanun çıkarılması gerçekleştirilememiştir.

1987 yılının sonlarında ve 1988 yılının başlarında "Profesyonel Futbola Özerklik" konusu kamuoyunda sıkça tartışılmış; bu nedenle dönemin hükümeti ve eski futbolculardan oluşan spor yazarları 29.12.1987'de, T.F.F.'nin özerkliği ile ilgili olarak fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Sonunda bu görüşler ışığında tekrar hazırlanan kanun tasarı, profesyonel futbolun profesyonelce yönetilmesi ve futbolumuzun daha ileri seviyeye götürülebilmesi amacıyla, 27.05.1988 tarihinde, 3461 sayılı "Türkiye Futbol Federasyonu Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun" kabul edilmiştir. 07.06.1988 gün ve 19835 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren bu kanun, T.F.F.'nin merkezi spor teşkilatından ayrılarak, tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine ve başbakanlığın gözetim ve denetimine tabi olmasını öngörmüş (3461 Sayılı Kanun,m.1,27), ancak amatör futbol ise yine merkezi spor teşkilatına bağlı bir kurulun yönetimine bırakılmıştır.⁽²⁵⁾

2) 3524 Sayılı Yasa Dönemi (1989-1992)

Futbol federasyonu başkanı ve diğer kurulların başbakan tarafından atanacağı hakkında 3524 Sayılı kanun teklifi T.B.M.M. Genel Kurulunda görüşüldükten sonra 02.03.1989 tarihinde kabul edilmiş, 18.03.1989 tarih 20112 sayılı Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun gereği T.F.F. başkanlarının başbakan tarafından dört yıl süreyle atanmaya başladıkları dönem olarak değerlendirilmiştir.

3461 Sayılı Kanununun 26. maddesinde yer alan; "Teşkilatın çalışma usul ve esasları ile ilgili kanunun uygulanmasına dair diğer hususlar, yönetim kurulunca hazırlanacak ve bakanlar kurulu tarafından yürürlüğe konulacak ana statü ile belirlenir." hükmü doğrultusunda, ana statü üzerinde yapılan çalışmalar sonunda, T.F.F.'nin çalışma usul ve esasları belirlendiği 16.06.1989 tarih, 20197 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olan "ana statü" yürürlüğe girmiş, böylece T.F.F.'nin çalışma usul ve esasları belirlenmiştir.

3524 Sayılı Kanununun 1. maddesi ile, 27.05.1988 tarihli 3461 Sayılı kanununun 29. Maddesi değiştirilmiş; "5,7,9,11 ve 13. maddelerin seçimle ilgili hükümleri bu kanununun yayımından dört yıl sonra ,diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer." şeklinde belirtilmiş, 3461 sayılı Kanununun 5,7,9,11, ve 13. maddelerinin seçimle ilgili hükümleri yürürlüğe girinceye kadar; "Federasyon başkanı başbakan tarafından seçilir", "başkan vekillerini, yönetim kurulunu, genel

sekreter ile federasyon yan kurullarını, federasyon başkanı seçer", "denetleme kurulunun asil ve yedek üyelerini, genel müdürün teklifi üzerine başbakan seçer", "tahkim kurulunun asil ve yedek üyelerini ise, T.F.F. başkanının teklifi üzerine başbakanın seçmesi ve seçilenlerin görev sürelerinin dört yıl olması ve bu kanun hükümlerini başbakan yürütür."⁽²⁰⁾ şeklindeki değişiklikler, 3524 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle kabul edilmiştir.

3) 3813 Sayılı Yasa Dönemi (1992 -2000)

Türkiye Futbol Federasyonunun, tam anlamıyla demokratik ve özerk bir yapıya kavuşturulması, amatör futbolun da T.F.F. yönetimine devredilerek, Türk futbolunun iki başlıktan kurtarılması, Merkez Hakem Kurulu ile ilgili bir teşkilatlanmaya yer verilmesi, kulüplerin futbol ile ilgili televizyon, radyo, basılı yayın ve reklam konularında, ticari ve mali haklarının düzenlenmesi ve eksikliklerin giderilmesi amacıyla hazırlanan, 3813 Sayılı "Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun" 17-06-1992 tarihinde kabul edilerek 03.07.1992 gün ve 21273 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle, T.F.F'nin özerkliği tam anlamıyla ve açık olarak tanımlanmıştır.⁽¹⁴⁾

1988 yılında çıkarılan 3461 sayılı kanun, T.F.F.'yi "özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzelkişiliğe sahip" bir kuruluş olarak nitelendirirken, 1992 yılında 3813 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle "özerk" olduğu da ifade edilmiştir. Ayrıca, bu yasa ile federasyon başkanı seçimi genel kurula bırakılmış ve gerekli şartların oluşturulması genel kurulun yapacağı ana statü ile yönetim kurulunun yapacağı statü ve talimatlarla belirleneceğini öngörülmiştir. 3461 sayılı yasa, federasyonun "bütün faaliyet ve işlemlerini" başbakanlığın gözetimine verirken, 3813 sayılı yasa bu yetkiyi "spordan sorumlu devlet bakanlığına" vermektedir.

Futbol Federasyonu Başkanlığının, başbakanlığın "İlgili Kurulu" olarak görünmesi ve devlet bakanları arasında görev bölüşümüne ilişkin başbakanlık genelgelerinde, merkezi spor teşkilatı ile beraber bir devlet bakanının sorumluluğuna verilmesi de, 09.10.1984 tarih ve 18540 sayılı Resmi gazetede yayınlanan 3046 sayılı yasanın "ilgili kuruluş" tanımına göre hukuki, idari ve mali statüye sahip hizmet yerinden yönetim kuruluşu kabul edildiğinin bir göstergesidir.⁽¹³⁾

Dolayısıyla, "T.F.F. kamu hizmetine bir tüzel kişilik verilmesi suretiyle bir hizmet yerinden yönetim kurulu oluşturulduğu ve her ne kadar özel hukuka tabi olsa da, sonuçta bir kamu tüzel kişisi olduğu, personelin ve mali statüsünün diğer kamu tüzel kişilerinden biraz farklı olmasının sonucu değiştirmedığı, bir hizmet yerinden yönetim kuruluşu olarak idari bir kurum olduğu ve bu kurumun özel hukuk hükümlerine tabi olsa dahi, esas bağlı olduğu hukuk düzeni idare hukuku kuralları⁽²⁾ olduğu vurgulanmıştır.

4) 4563 Sayılı Yasa Dönemi (2000-...)

17-6-1992 tarihli ve 3813 sayılı Kanun'un bazı maddeleri 14.04.2000 tarihinde kabul edilerek 20-4-2000 gün ve 24026 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4563 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu kanuna göre, 3813 sayılı kanunun 5,6/b,7,9,10/f,15,20,29.

maddeleri değiştirilmiş, 8,18,23,31. maddelerine fıkralar eklenmiştir.⁽²¹⁾

Bu düzenlemelerde de öncekine benzer spordan sorumlu devlet bakanlığının denetimi ve gözetimi ilkesine sadık kalındığı (m.1,3,9,12.), yurt dışında yeteri kadar personelden oluşan temsilciliklerin açılması ve kapatılması Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Spordan Sorumlu Devlet Bakanın kararına tabi olması (m.9), federasyonun henüz özerkliğin bir ilkesi olan kesin karar alma yetkisine sahip olmadığının birer göstergeleridir.

SONUÇ

Sporun, özellikle de futbolun, toplumla iç içe olan yapısı özelliği ile de; siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerle uyum içerisinde hareket ettiği çok yakından incelendiği zaman görülmektedir. Futbol yönetimi ve kurumları her alandaki gelişmeleri izlemek ve onlara uyum sağlamak, kendini bu gelişmeler karşısında yenilemek ve geliştirmek zorundadır. Türk futbolunda özerk yönetim modeli ile beraber sportif başarılarla da gözle görülür önemli gelişmelerin yanı sıra, idari yapısında da uygulamaya konulan yasal düzenlemelerle önemli gelişmeler sağlanmıştır.

3524 Sayılı Kanunun dönemi her ne kadar özerkliğe geçiş olarak algılsa da , Türk spor tarihinde geçmişte olduğu gibi siyasetin spora karıştığı bir kez daha tekrarlanmış, bu durum tamamen spor yönetiminde özerkliğe müdahale olarak nitelendirilmiştir.

3461 sayılı Yasadan sonra T.F.F.'nin "genel idare dışında yer alan bir özel hukuk tüzelkişiliğine dönüştüğü"nü kabul eden Danıştay'a göre, "özel hukuk hükümlerine tabii olduğunun karara bağlanmasının salt bu nedenle federasyonca veya federasyon bünyesinde yer alan kurullarca tesis edilen işlemlerin idari işlem olması niteliğini ortadan kaldırmayacağı"¹³ ve bazı kurumlar özel hukuk hükümlerine tâbi olsalar dahi Anayasa Mahkemesi kararına göre "...bu hal onların hukuk rejimi olan idare hukuku ve kamu kanunlarına bağlılık ilkesini ortadan kaldırmaz" ifadelerinden anlaşılacağı üzere, T.F.F.'nin bir kamu tüzel kişiliği olduğu, kanun koyucunun taktiriyle özel hukuk alanına tâbi olması öngörülmüştür.⁽²⁾

T.F.F. 27.05.1988'de 3461, 16.06.1989'da 3524 ve en son 17.06.1992'de çıkarılan 3813 sayılı yasalarla yapılan düzenlemeler sonucunda, idari ve ekonomik özgürlüğe kavuştu şeklinde ifade edilmiştir. Yapılanma biçimiyle 3461 sayılı kanuna göre kurulan T.F.F. önceki yapısıyla farklılık arz etmeyen teşkilat, organlarının teşekkülü ve yetkileri açısından tam özerkleşmeye yönelik önemli farklılıklar göstermektedir. Bunlar, aslında çoğu eksik ve hatalı hükümlerin giderilmesini amaçlayan ve Türk sporu adına çağdaş bir gelişme olarak kabul edilmesi gereken yeniliklerdir.⁽²⁷⁾ Ancak T.F.F. organlarının seçiminde spordan sorumlu Devlet Bakanının gönderdiği "Talimat" ile başkan adaylarının birlikte çalışmak istedikleri Tahkim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Merkez Hakem Kurulu listelerini de sunmak zorunda bırakılması, bağımsız çalışması gereken kurulları bağımlı hale getirmesi,⁽¹³⁾ açısından eleştirilmiştir.

T.F.F. özel hukuk hükümlerine tabi özerk bir kuruluş haline getirilmesine paralel olarak, T.F.F. bünyesinde yer alan her türlü futbol faaliyetlerinden doğan ihtilafların çözümünde tahkim

esası getirilmiş ve tahkim kurulu ihdas edilmiştir. Dolayısıyla T.F.F. bünyesinde yer alan her türlü futbol faaliyetlerinden doğan ihtilafların çözümü, özerk ve bağımsız çalışan tahkim kuruluna bırakılmıştır.

Bir takım zorunlu tahkim müesseselerinde olduğu gibi, profesyonel futbol ile ilgili ihtilafların çözümü de mahkemeler nezdinde olmayıp, zorunlu olarak tahkim kurulu tarafından çözümlenmektedir. F.İ.F.A. statüsüne uyuşmazlıklara ilişkin 48. Maddesinde de "Milli federasyonlar kulüpler ve kulüp üyeleri F.İ.F.A. ile veya diğer federasyonlar, kulüpler veya kulüp üyeleri ile olan uyuşmazlıklarını adli mahkemeye intikal ettiremezler. Bu tür uyuşmazlıkların müşterek muvafakat ile tayin edilen tahkim kurullarına havale edilmesi gerekir." hükmü bulunmaktadır. Ayrıca 3813 sayılı kanuna göre; tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu, ana statünün 45. Maddesinde ve Tahkim Kurulu talimatının 1.ve13. maddelerinde "Tahkim kurulu kararlarının adli ve idari hiçbir yargı merciinin onayına tabi olmadığı ve ayrıca bu kararlara karşı hiçbir adli veya idari mercie başvurulamayacağı" şeklinde düzenlenmiştir.

T.F.F.'nin bir organı olarak kurulan, verdiği kararların federasyonun bir işlemi sayılan tahkim kurulu kararlarına karşı yargı yolunun açılması gerekmektedir. İdari kararlara karşı yargı yolunu kapatmak, Anayasa ve hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Fakat Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay da tahkim yolunu kabul ederek, bu aykırılığı tanıyarak T.F.F.'nin klasik bir hizmet yerinden yönetim kuruluşu olmasına rağmen, bağımsızlığı güçlendirilmek istenmiştir.⁽²⁾

3813 sayılı dönemde seçimle ilgili düzenlemelerin yetersiz olduğu gözlemlenmiş, 3813 sayılı kanunun bu hükümlerinde genel kurulda sırayla ve ayrı seçimler yapılmasının ön görülmesine rağmen, ana statü, farklı ve dolayısıyla kanuna aykırı düzenleme yapmıştır. Buna dayalı olarak uygulamada başkan ve başkan vekilleri adayları ile, her başkan adayının belirlediği diğer kurul adayları aynı renkte listelerde yer alarak ve aynı anda iki sandıkta seçimlerin birlikte yapılması, bir çok kurulda yer alması düşünülen üyelerin sadece iki listeyi oluşturacak sayıda olması⁽²⁷⁾ demokratik bir seçim ortamının hala sağlanamadığının bir göstergesidir.

4563 sayılı kanunda da, seçimle ilgili maddelerin genel kurulu oluşturacak üyelerin amatör spor kulüplerine çok fazla yer verilmediği, yalnız amatör spor faaliyetlerinden sorumlu başkan vekilinin atanması (m.1), amatör spor adına olumlu gelişme olarak nitelendirilebilir. T.F.F görevlilerinin (hakem ,müşahit ve temsilcilerinin) karşılaştıkları durumlarda ceza kanunlarının uygulanması bakımından, devlet memurlarına ilişkin hükümlere göre uygulanması (m.8), daha önce bu anlamda doğan ihtilafları çözümleyecek bir gelişmedir.

Merkezi spor teşkilatı tarafından, spor kulüplerine veya kamu kurum ve kuruluşlarına protokol karşılığında devredilen, kiralanın veya süreli intifa hakkı tesis edilen spor tesislerine ait protokol tribünlerinin kullanılmasında, kişi sayılarının tespiti ve protokol yönlendirmesi, merkezi spor teşkilatı talimatları dahilinde il ve ilçe müdürlüklerince yapılması (m.10), daha önceleri merkezi spor teşkilatı ile T.F.F. arasında yaşanan görev dağılımı, tesislerin kullanımı vb. yetki karmaşalarının devam ettiği anlaşılmaktadır. Fakat aynı değişik maddede federasyonun yıllık

toplam gelirinin en az % 15'nin proje karşılığında olmak üzere ikinci ve üçüncü ligde takımı bulunan kulüplere eşit oranda, en az % 15'nin ise eğitim ve spor faaliyetleri kullanılmak üzere ilgili kurum kuruluş ve spor kulüplerine genel kurulun kararı ile dağıtılacak olması, mal ve hizmet üretimi paylaşımının optimal düzeyde gerçekleştirilecek olması, önemli bir gelişme olarak değerlendirmek gerekir.

Dolayısıyla T.F.F.'nin mevcut idari yapısında, "özel hukuk hükümlerine tabii tüzel kişilik", "tahkim" ve "seçim" ile ilgili uygulamaların yetersiz olduğu; mali yapısında ise, mal ve hizmet üretimi, tüketimi, bölüşümü ve bunların denetlenmesi konularında çözüm bekleyen bir dizi sorunun olduğu gözlemlenmiştir.

Ayrıca; Türkiye, AB ülkeleri arasında lisanslı futbolcu sayısı olarak en düşük ülkeler arasında yer almaktadır. Nüfusa göre lisanslı futbolcu sayısı ortalamaları, Almanya'da %7.6, İngiltere'de %4.9, Fransa'da %3.1, İtalya'da %1.7, İspanya'da %1.2 iken, Türkiye'de %0.8 olduğu, sportif başarı açısından Avrupa'da yükselişini sürdüren Türk futbolunun lisanslı futbolcu sayısı (537.220) ortalamasının düşüklüğü, önümüzdeki yıllarda ülkemizde futbolun önünün açık olmayacağını ve sanayi haline gelmiş bu alanda rekabet gücünü kaybedeceği vurgulanmaktadır.

Türk spor yönetiminde, merkezi yönetim anlayışının getirmiş olduğu idari ve mali problemlerin, T.F.F.'nin yönetimine de yansıdığı, dolayısıyla T.F.F.'nin mevcut yönetim yapısının, özerklik kriterlerine uygun olarak idari ve mali açıdan yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye'de spor yönetiminde demokratikleşme sürecinde önemli mesafeler kat eden T.F.F.'nin mevcut özerk yönetim yapısı korunarak; çağdaş yönetim anlayışı çerçevesinde, serbest piyasa mekanizmalarına uyum sağlayacak mali özelliklere sahip "konfederasyon" tipi bir yapılanmaya dönüştürülmesi ileri sürülebilir.

Özerkliğin mali açıdan "kendi kendini finanse eden" ilkesinin sporda profesyonelliği ön plana çıkardığı göz ardı edilmeyerek, sporun amatör dokusuna aykırı olmayan bir yönetim anlayışına kavuşturulacak T.F.F.'nin kurumsal yapısının, Türkiye'deki diğer spor teşkilatlarına model oluşturarak, Türk spor yönetiminin demokratikleşme çalışmalarına önemli ölçüde katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

1. AYTAÇ,F., Merkezi İdareden Mahalli İdarelere Devredilecek Hizmetler, s.6, Mahalli İdareler Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı, Ankara, (1994)
2. ÇAKMAK,N.M. Türkiye Futbol Federasyonunun Hukuki Statüsü,Y.Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sos.Bil.Enst.Kamu Hukuku A.B.D. Ankara, (1999)
3. DEMİRCİ,N.,Sporda Yönetim-Teşkilatlanma ve Organizasyonlar, s.1-30,Milli Eğt Basımevi, (1986)
4. D.P.T., Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s191, 215, 230, DPT Yayınları, Ankara, (2000)
5. DOĞAR, Y . ,Türkiye'de Spor Yönetimi, s.63-95,Öz Akdeniz Ofset, Malatya, (1997)
6. DOĞAR, Y . ,Türk Spor Yönetiminde Ademi- merkezileşme Eğilimleri, Doktora Tezi, M.Ü.,Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor A.B.D.,İstanbul, (1994)
7. DÜLGER,İ.,ÜniversiteYönetimindeDeğişimVeÖzerklik,YayınlanmamışDoktoraTezi,H.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü,Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi ABD, Ankara,(1991)
8. EKENCİ,G.,SERARSLAN,M.Z.,Gelişim Aşamaları Bakımında Spor Teşkilatı Ve Değerlendirilmesi, Gazi BESBD, Cilt 2, Sayı 3, s.72-81, (1997)
9. ERDEMLİ,A.,Türk-Alman Kültür Diyaloğunda,Spor Ahlakı Ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar, s.75-80, Meya Matbaacılık Ltd.Şti.İstanbul, (1991)
10. ERKAN, H., Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, s.184-185, T.İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, (1998)
11. FİŞEK,K.,100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, s.52,Gerçek Yayınevi,İstanbul, (1985)
12. FİŞEK,K.,Devlet Politika ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi, s.247, 536, Bağırğan Yayımevi, Ankara, (1998)
13. GÖZÜBÜYÜK,A.Ş.,TAN,T.,İdare Hukuku,Genel Esaslar, Cilt1, s.137-156,Turhan Kitapevi, Ankara, (1998)
14. GÜNEY,T., Profesyonel Futbolda Yönetim Uygulamaları, Yayın No:7 s.8- 33, Futbol Federasyonu, İstanbul, (1991)
15. HEİNEMANN,K.,HORCH,H.D., Spor Organizasyonunun Sosyolojisi, (Çev:Yerlisu,T) Gazi Üniversitesi. Sağ. Bil.Enst. Bed. Eğt ve Spor ABD, Doktora Programı, Spor Kulüpleri Yönetimi Dersi Ödevi, Haziran, (1995)
16. İMAMOĞLU, A.F., İki Binli Yıllara Doğru Türk Sporü Üzerine Bazı Gözlemler, Gazi Eğitim Fak. Der., C. 8, Sayı I, s.9-19, (1992)
17. İMAMOĞLU, A.F.ÇİMEN,Z., "Türkiye'de Spor Federasyonlarında Örgütsel Değişim İhtiyacı ve Bazı Uygulamalar Üzerine Düşünceler, Gazi BESBD, Cilt 4, Sayı 2, s.59-76 ,(1999)
18. MİLLİYET GAZETESİ,Türkçe Sözlük , s.510 ,Milliyet Tesisleri,İstanbul,(1985)
19. MİLLİYET GAZETESİ,Futbolda Şaşırtan Tablo,9.Mart.2000
20. RESMİ GAZETE, sayı, 20112 , tarih ,18-3-1989
21. RESMİ GAZETE, sayı, 24026, tarih, 20-4-2000
22. SARAN, M.U.,Özerklik ve Mahalli İdareler Düzeyinde Denetim Türk İdare Dergisi, Sayı 408, s.21-32, Eylül-(1995)
23. SARTORI,G.,Demokrasi Teorisine Geri Dönüş (Çev: Karamustafaoğlu,T.,Turhan,M.),s.343,344,Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ankara, (1993)
24. SERARSLAN,Z.,Kurum Kulüplerinin Kuruluş Amaçları Ve Türk Sporü İçindeki Yerleri, Spor Bilimi Dergisi , sayı:1, s.44, İstanbul, (1989)
25. SÜMER,R.,Sporda Demokrasi 2, , s.20-27,Şafak Matbaacılık,Ankara,(1990)
26. TOCQUEVILLE,A., Amerika'da Demokrasi, (Çev:Timur.T), s.30-31,Siyasal İlimler Serisi 4, İstanbul, (1962)
27. ÜÇİŞİK,H.F.,Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri,s.72-89,Ötügen Neşriyat,İstanbul, (1999)